

«طرح حذف نام پست بانک از فهرست شرکتهای مشمول واگذاری قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی»

مشخصات طرح

دوره هشتم - سال چهارم

شماره ثبت:

۶۰۶

شماره چاپ:

۱۷۳۹

تاریخ چاپ:

خلاصه طرح

تعدادی از نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی با ارائه طرحی خواستار حذف نام پست بانک از فهرست شرکتهای مشمول واگذاری قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی شده‌اند. دلیلی که به این منظور ارائه شده آسیب‌پذیری ارائه خدمات بانکی در روستاها پس از خصوصی‌سازی است. در این رابطه آمده است که «هیچ بانک خصوصی خود را مکلف به ارائه خدمات منحصر به فرد به دلیل عدم سودآوری نمی‌نماید». لذا از باب اینکه پست بانک خدمات عمومی و حاکمیتی را ارائه می‌نماید که پس از واگذاری بلا تصدی خواهد ماند، استثنائاً حذف نام این بانک را از فهرست شرکتهای مشمول واگذاری خواستار شده‌اند.

بررسی ادله ناظر بر عدم واگذاری پست بانک

غیر از ۲۵ درصدی از سهام پست بانک که به سهام عدالت واگذار شد، در راستای اجرای قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی و واگذاری پست بانک به بخش خصوصی در آبان‌ماه ۱۳۸۹ بخشی از سهام پست بانک در بورس عرضه شد. پس از آن به دستور رئیس‌جمهور عرضه سهام پست بانک در بورس متوقف شد. در این میان اختلافاتی نیز بین وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات بروز کرد که عمده آن به ادعای وزارت ارتباطات مبنی بر قیمتگذاری پایین پست بانک و عدم توجه به ارزش دارایی‌های ثابت آن در قیمتگذاری برمی‌گشت. این ادعا و توقف عرضه سهام در فضای پررونق بورس در سال ۱۳۸۹ موجب فزونی صف تقاضا بر صف عرضه سهام پست بانک شد و در نتیجه منجر به افزایش چند برابری قیمت سهام آن شد. بررسی این موضوعات که گزارش آن با شماره مسلسل ۱۰۹۳۲ در مردادماه ۱۳۹۰ از سوی مرکز پژوهش‌ها منتشر شد نشان داد که توقف عرضه سهام پست بانک فاقد وجاهت قانونی بوده و دلایل عنوان شده غالباً قابل دفاع نمی‌باشد. اگرچه موضوع نحوه قیمتگذاری سهام این بانک در حین عرضه، خود محل تأمل است.

۱. ارائه خدمات در روستاها

بخشی از خدمات پست بانک هم‌اکنون در روستاها به ارائه خدمات مالی و بانکی بازمی‌گردد و ادعا می‌شود که ارائه خدمات خرده‌بانکداری در روستاها فاقد سودآوری است در حالی که تجربه خرده‌بانکداری در دنیا و به‌ویژه تجربه گرامین بانک^۱ در بنگلادش نشان می‌دهد که از سودآوری برخوردار است و تسهیلات اعطایی در این قالب تقریباً به صورت کامل به بانک برمی‌گردد و به ندرت در ردیف مطالبات معوق قرار می‌گیرد. از سویی دیگر براساس سیاستهای کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی که از سوی مقام معظم رهبری ابلاغ شده است فهرست بانک‌هایی که دولتی باقی می‌ماند کاملاً احصا شده است که عموم آنها

نام دفاتر:

مطالعات اقتصادی

مطالعات ارتباطات

و فناوری‌های نوین

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۱۲۰۷۱

تاریخ انتشار:

۱۳۹۰/۹/۲۹

بانک‌های تخصصی نظیر بانک صنعت و معدن، بانک مسکن، بانک توسعه صادرات و بانک کشاورزی است. براین اساس بانک کشاورزی به‌عنوان بانک تخصصی دولتی باقی می‌ماند که در بیش از ۵۰۰ روستا دارای شعبه است و احتمالاً این بانک می‌تواند خدمات تخصصی به روستاها ارائه نماید.

ضمن اینکه براساس ظرفیت‌های قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی تداوم ارائه خدمات به روستاها را می‌توان در خصوصی‌سازی و در واگذاری سهام کنترلی به طرف‌های خریدار مشروط کرد. البته طبق بند «الف» ماده (۱۳) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی باید قبل از عرضه سهام پست‌بانک و در قالب ساماندهی شرکت‌های دولتی امور حاکمیتی مربوط به پست‌بانک از آن منفک و به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی تخصصی زیربط محول می‌شد. در این راستا به‌نظر می‌رسد این بانک در شرایط فعلی قلمرویی از خدمات مالی و بانکی را از یکسو و بخشی از خدمات عمومی را به روستاها ارائه می‌کند که خود مبین تلفیقی از وظایف حاکمیتی از یکسو و وظایف تصدیگری و بنگاهداری ازسوی دیگر است. در هر صورت چنانچه «ارائه خدمات عمومی به روستاییان» را به‌عنوان یک وظیفه حاکمیتی به‌شمار آوریم تصمیم‌گیری نسبت به این وظیفه و ارائه آن ازسوی پست‌بانک نیازمند مطالعات دقیق‌تری با تکیه بر مطالعات میدانی است که با توقف خصوصی‌سازی پست‌بانک تا سال ۱۳۹۳ قابل انجام خواهد بود. در این میان آنچه مهم است اینکه اگر بانکی متولی «ارائه خدمات بانکی به روستاییان» باشد باید به‌صورت تخصصی بر این مناطق و بخش کشاورزی متمرکز شود و بر این اساس پست بانک در شکل فعلی نمی‌تواند عهده‌دار این وظیفه شود مگر اینکه تغییر ماهیتی در آن رخ دهد. در غیر این‌صورت با توجه به واقعیت‌های اقتصاد شهری و روستایی فعالیت بانکی در روستاها منجر به انتقال بیشتر منابع از روستا به شهر خواهد شد.

۲. نقش بانک در اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها و توزیع سود سهام عدالت

توزیع سود سهام عدالت در روستاها از دیگر دلایل برای عدم عرضه سهام پست‌بانک بوده است که با تصمیم مجلس توزیع سود سهام عدالت تا زمان پرداخت اقساط سهام عدالت به تعویق افتاده و از چنان اهمیتی برخوردار نیست که به اتکای آن پست‌بانک دولتی باقی بماند. نظیر آن در اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها نیز اگرچه پست‌بانک بیش از سهمی که در بازار ارائه خدمات بانکی دارد توانسته است حساب‌های یارانه خانوار را به خودش اختصاص دهد^۱ ولی در این مورد نیز به‌نظر نمی‌رسد که با خصوصی‌سازی پست‌بانک اجرای قانون با مشکل مواجه شود. چه با توجه به بعد خانوار مبالغ قابل توجهی به حساب‌های یارانه خانوار روستاییان واریز می‌شود که هیچ بانک خصوصی‌ای خود را از منافع آن بی‌نصیب نخواهد کرد. در این رابطه اطلاعات تسهیلات اعطایی بانک نشان می‌دهد که پست‌بانک این منابع را از روستاها جمع کرده و در بخش‌های غیرکشاورزی تسهیلات می‌دهد که دقیقاً برخلاف هدف ارائه خدمات خرده‌بانکداری در توسعه بخش‌های محروم است.

جمع‌بندی و پیشنهاد

با توجه به مطالب گفته شده به دلیل مغایرت با سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی مخالفت با دولتی ماندن پست‌بانک پیشنهاد می‌شود خصوصی‌سازی و واگذاری آن تا سال ۱۳۹۳ به تعویق افتد یا تدریجی صورت گیرد. اگر نمایندگان محترم تشخیص دهند که «ارائه خدمات عمومی بانکی به روستاییان» یک وظیفه حاکمیتی است که در صورت عدم

۱. ماهنامه داخلی پست‌بانک، دی‌ماه ۱۳۸۹، ص ۲۴.

ارائه آن از سوی دولت، بخش خصوصی تمایلی به انجام آن ندارد، پیشنهاد می‌شود در اجرای این وظیفه حاکمیتی و با تکیه و تمرکز بر «ارائه خدمات پست مالی و قرض‌الحسنه» در روستاها، پست‌بانک به یک شرکت دولتی تبدیل شده و شرکت یاد شده عهده‌دار این مسئولیت گردد. خاصه اینکه با توجه به سرمایه ناکافی پست‌بانک نمی‌تواند بانک باشد. با این توضیح که پست‌بانک هم‌اکنون یک‌هشتم سرمایه مورد نیاز برای بانک بودن را دارد. بدیهی است شرکت یاد شده جدیدالتأسیس می‌تواند زیرمجموعه وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات باشد و قوانین مربوط به بانک‌ها بر آن حاکم نخواهد بود، مگر در مواردی که شورای پول و اعتبار تشخیص می‌دهد و یا اینکه این وظیفه حاکمیتی از پست‌بانک منتزع شده و با حمایت مالی و مدیریتی دولت به یکی از بانک‌های دولتی منتقل گردد.

در نهایت اگر چنانچه نظر نمایندگان محترم خارج نمودن پست‌بانک از لیست شرکت‌های قابل واگذاری باشد با همین مبنا و به طریق اولی، واگذاری شرکت مخابرات ایران نیز مورد اشکال جدی واقع می‌شود. زیرا ارائه خدمات منحصر به فرد مخابراتی به مناطق محروم و دورافتاده و گسترش شبکه مخابراتی در این مناطق، بعضاً دارای توجیه اقتصادی برای بنگاه خصوصی نبوده و در آینده می‌تواند ارائه خدمات به روستاییان و حتی شهرنشینان را به دلیل اخذ هزینه‌های مربوط با مشکل مواجه سازد چراکه اخذ این هزینه‌ها با توان مالی برخی از روستاییان در مناطق محروم توجیه‌پذیر نخواهد بود.